

УДК 372. 878: 373.5

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У ПОЛЬЩІ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (40-60-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

А. Е. Вільчковська

У статті розглянуто розвиток системи музичного виховання школярів у післявоєнні роки (1945-1960 р.р.) у ПНР. Польські педагоги в цей період активно вивчали досвід музичного виховання дітей та молоді різних країн Європи, він адаптувався до умов функціонування польських шкіл. Все це позитивно впливало на модернізацію польської системи музичного виховання школярів, підвищення її ролі в їхньому всебічному розвитку.

Ключові слова: музичне виховання, учні шкіл, музика, вчитель, мистецтво.

Війна та німецька окупація спричинили значні втрати у Польщі, особливо це стосувалося людського та економічного потенціалу. За цей період утрати в галузі освіти і науки склали 66% довоєнного рівня, було зруйновано 7600 шкіл, повністю знищено 95% бібліотек. Під час окупації загинуло понад 17 тисяч вчителів та працівників науки [2].

Перший етап відродження польських шкіл розпочався влітку 1944 року, коли Радянська Армія підійшла до Варшави, до лінії ріки Вісли. Школи почали відкривати спонтанно, без будь-яких вказівок місцевих рад в тих малих містечках та селах, де був хоча б один учитель. З 1 січня 1945 року було створено Міністерство Народної Освіти Польщі, яке висунуло першочергові завдання: відкриття загальноосвітніх шкіл у всіх регіонах країни, вирішення складної в ті часи проблеми з педагогічними кадрами, а також визнання праці вчителів в окупаційний період, що відбувалась таємно і з великим ризиком для педагогів, як патріотичного вчинку перед усією громадськістю Польщі.

Значну роль у становленні та розбудові шкільної освіти у Польщі відіграв Всепольський Конгрес освіти у Лодзі (18-22 червня 1945 року), на

якому обговорювався проект шкільної реформи освіти. Однією з головних її вимог було забезпечення кожній дитині можливості безкоштовно навчатись у загальноосвітній школі. Було запропоновано: поступову реалізацію системи суспільного виховання дітей 3-6 років у дошкільних закладах, 8-річну обов'язкову загальну освіту і 3-річний ліцей для тих, хто має бажання поступати у вищі навчальні заклади. У перші післявоєнні роки шкільну освіту у Польщі, в основному, було скеровано на залучення до систематичного навчання всіх дітей та молоді, незалежно від їх соціального статусу. Навчання у школах всіх типів було безкоштовне, що дозволяло отримати освіту всім прошаркам польського суспільства.

Перебудова всієї системи освіти, яка почалась у Польщі у перші післявоєнні роки передбачала перш за все визначення нової освітньо-виховної мети, яка ставилася перед загальноосвітньою школою. В основу її була покладена ідея гармонійного розвитку особистості як обов'язкової умови побудови нового суспільства. Значна роль у цьому процесі відводилася музичному вихованню дітей та молоді.

Завдання дослідження – проаналізувати зміст і форми музичного виховання учнів у польських загальноосвітніх школах у період 40-60-х років ХХ століття.

У 1945 році у Польщі почав видаватися журнал “Рух музичний”, на шпальтах якого широко обговорювалися питання про необхідність радикальної реформи у галузі загальної культури та музично-естетичного виховання підростаючих поколінь. Підкреслювалось, що закласти фундамент широкої естетичної культури дітей та молоді може лише загальноосвітня школа, де потрібно було значно покращити викладання предметів гуманітарно-естетичного циклу.

Починаючи з 1946/1947 навчального року у загальноосвітні школи були введені нові навчальні плани і програми з усіх предметів, зокрема, з музичного виховання. Цей шкільний предмет отримав назву “Співи”. Мета музичного виховання школярів була сформульована таким чином: підвищувати рівень музичної культури серед дітей та молоді, прищеплювати в них любов до музичного мистецтва. Особливо акцентувалася в програмах виховна роль цієї навчальної дисципліни. Зокрема, підкреслювався значний виховний потенціал народних та революційних, а також польських історичних пісень, зміст яких був пов'язаний з боротьбою за незалежність своєї країни. Слухання учнями музики посідало другорядне місце у порівнянні зі співом. У програмах для

всіх класів загальноосвітньої школи підкреслювалася домінуюча роль співу, який вважався головним чинником музичного розвитку учнів. Співу також відводилась основна роль у пізнанні школярами музичного мистецтва, вихованні у них громадянських та патріотичних почуттів [9].

Зміст предмета “Співи”, крім пісень, становили вправи для розвитку музичного слуху та голосу учнів, почуття ритму, а також елементи теорії музики. На цю навчальну дисципліну відводилося 2 години у I - IV-х класах та 1 година у VI - VIII-х класах, на заняття шкільного хору – ще 2 години на тиждень. Ця програма мала схожість із програмою, яку було видано ще у 1920 році, і відрізнялася від неї лише ширшим включенням теоретичного матеріалу, введенням розділу “Слухання музики” (факультативно) та спеціальних вправ для розвитку музичного слуху, а також вилученням із репертуару церковних пісень. Слід констатувати, що в цей період склалося важке становище із забезпеченням шкіл не лише учителями музики, а й методичними посібниками, підручниками тощо. Все це негативно позначалося на якості викладання цього предмета.

З другої половини 50-х років відбулися деякі зміни у системі музичного виховання школярів, які стосувалися щонайперше навчально-виховних завдань цієї галузі. У шкільних програмах були сформульовані такі основні завдання музичного виховання учнів початкових класів: формування вокальної культури учнів, використання художнього потенціалу пісень у навчально-виховному процесі; розвиток музичних здібностей молодших школярів; ознайомлення учнів із вибраними музичними творами польських та видатних іноземних композиторів.

У старших (V–VII) класах основні завдання музичного виховання учнів були скеровані на: аналіз різних способів виконання пісень; розвиток музичного слуху, почуття ритму та голосу; сприяння розвитку в учнів музичних інтересів [11]. Слухання музики учнями на уроках залишалося на другому плані. Програми того часу також не враховували потреби узгодження викладання музики з іншими навчальними дисциплінами, зокрема, з літературою та історією.

З метою надання методичної допомоги вчителям музики Міністерство освіти ПНР з 1957 року стало видавати (чотири рази на рік) журнал „Спів у школі”. У зв’язку зі зміною назви шкільного предмета цей журнал пізніше отримав назву „Музичне виховання у школі”. Одночасно Народний музичний інститут в Лодзі також видавав щомісячний методичний журнал „Музичний порадник”. У вищезгаданих методичних

журналах друкувались корисні для вчителів музики статті науковців, композиторів, працівників ВНЗ та вчителів, які презентували свій практичний досвід, давали рекомендації щодо удосконалення музичного виховання дітей та молоді.

У 1961 році Сейм ПНР прийняв закон про подальший розвиток системи навчання і виховання у загальноосвітніх школах. Обов'язкове навчання було збільшене на один рік (8-річна основна школа), також були відкриті професійно-технічні училища. У навчальних шкільних програмах того періоду визначалася необхідність більшого, ніж раніше, поєднання навчання з вихованням в учнів позитивних моральних та естетичних якостей, а також доцільність модернізації методів навчання, створення належних умов для розвитку індивідуальних інтересів учнів.

Зміст шкільних програм з музики для I–8-х класів з 1962/1963 навчального року порівняно з попередніми був значно досконалішим. Назва предмета “Співи” змінилася на “Музичне виховання”, що свідчило про більш високий рівень усвідомлення польськими педагогами широкого спектра виховних функцій музики. Підкреслювалася важливість ознайомлення учнів із музичною літературою і формування вмінь слухання музики, зокрема, класичної [6].

Крім співу, який справедливо вважався основним засобом музичного виховання в школі, а також пов'язаними з ним заняттями, спрямованими на формування в учнів музичного слуху, пропонувалися також інші форми навчання. До них належали: ознайомлення учнів з музичною літературою, яке поєднувалося зі слуханням музики видатних польських та зарубіжних композиторів, ознайомлення з їхньою життєдіяльністю; гра на музичних інструментах; розвиток творчості учнів шляхом створення ними коротких мелодій до невеликих текстів, простих мелодичних і ритмічних імпровізацій. Ці програми стали значним кроком уперед в удосконаленні змісту музичного виховання в школі.

Процес музичного виховання учнів не обмежувався лише навчальними заняттями, у більшості польських шкіл організовувалися факультативні заняття хору, інструментальних ансамблів та оркестрів. Традиційними на той час були щомісячні концерти “живої музики” для учнів за участю професійних музикантів. Також практикувалися масове прослуховування радіо та огляд телевізійних передач, які призначалися для школярів різних вікових груп.

Однак незважаючи на те що нові програми з музичного виховання (1962, 1967 р. р.) були більш досконалішими у порівнянні з попередніми, проблеми із забезпеченням фахівцями цієї галузі у загальноосвітніх школах (особливо сільських) та слабка їхня матеріальна база не дозволяли реалізувати програмні вимоги у повному обсязі. Протягом 60-х років відчутних змін у системі музичного виховання школярів Польщі не відбулося. При цьому слід підкреслити зростання уваги з боку Міністерства народної освіти та місцевих органів до покращення матеріальної бази загальноосвітніх шкіл, зокрема, забезпечення навчальних закладів музичними інструментами, технічними засобами навчання (магнітофони, телевізори), новими підручниками та ін. [9].

На початку 70-х років було видано фонотеку для основних шкіл, яка включала набір платівок у відповідності з навчальною програмою та п'ять методичних посібників, що містили роз'яснення щодо того, як найкраще застосовувати на уроках прослуховування цих музичних творів. Одночасно було підготовлено підручники та посібники з музичного виховання не тільки для учнів та вчителів загальноосвітніх шкіл, а й для студентів та викладачів музичних факультетів вищих педагогічних закладів. Активну участь в їхній розробці брали музикознавці старшого покоління і фахівці нової формації [І. Войнар, Е. Знанецький, З. Лісса, С. Оссовський, М. Пшиходзінська та ін.].

Таким чином, музичне виховання в загальноосвітніх школах Польщі у післявоєнний період пройшло складний шлях еволюції. У 40–50-х роках навчальний предмет “Співи” належав до другорядних порівняно з іншими навчальними дисциплінами. У 60–70-х роках спостерігається вдосконалення музичної освіти, зміст якої забезпечував виконання більш широкого спектра завдань естетичного виховання школярів; всі школи були забезпечені музичними інструментами (фортепіано); порівняно з попередніми роками збільшено набір студентів до середніх і вищих навчальних закладів, які готували вчителів музики [6].

Складною проблемою для забезпечення повноцінного музичного виховання учнів у перші післявоєнні роки була відсутність у значній кількості шкіл (особливо сільських) кваліфікованих учителів з даного предмета. Спочатку вчителів музики готували педагогічні ліцеї, які за типом педагогічних училищ України давали своїм випускникам середню музичну освіту. Але вже у 50–60-х роках на базі більшості педагогічних ліцеїв були відкриті 2-річні вчительські інститути, які надавали

випускникам незакінчену вищу педагогічну освіту (leccenziat). У цих інститутах функціонували факультети музичного виховання, а також початкового навчання разом з музичним вихованням (випускники отримували підготовку з двох спеціальностей).

Позитивним кроком було створення наприкінці 60-х та на початку 70-х років факультетів музичного виховання в інститутах нового типу – Вищих школах учителів (WyszycchSzkołachNauczycielskich), які функціонували самостійно або під егідою університетів. Вони забезпечували підготовку вчителів музики з вищою педагогічною освітою. Важливою подією для народної освіти Польщі наприкінці 70-х років стала також реорганізація Вищих шкіл вчителів у Вищі педагогічні школи (WysziaSzkołaPedagogiczna) та Педагогічні академії (PedagogicznyAkademii), деякі з них мали музичні факультети. Їхні випускники після успішного завершення навчання отримували звання магістра музики [5].

Протягом 60–70-х років Міністерство народної освіти Польщі здійснювало реорганізацію системи методичної допомоги вчителям шкіл. Було створено музичний відділ у Центральному методичному центрі (CentralnyOsrodekMetodyczny), а також у кожному воєводському (обласному) методичному центрі ввели посаду методиста з музичного виховання. Вони активно співпрацювали з повітовими методичними центрами, які мали, у свою чергу безпосередній зв'язок зі школами свого регіону.

Важливим чинником удосконалення музичного виховання школярів було підвищення кваліфікації вчителів через регіональні методичні центри. Керівна роль в організації і науково-методичному забезпеченні результативності професійного удосконалення педагогів належала Центральному інституту перепідготовки вчителів (Instytut Kształcenia Nauczycieli) та його територіальним відділам.

Разом з тим музичне виховання в школах Польщі не було позбавлене суттєвих недоліків:

1. У значній частині загальноосвітніх шкіл не було кваліфікованих вчителів музики з вищою освітою.

2. В окремих школах (особливо сільських) була незадовільною матеріальна база, вона не забезпечувала належний рівень музичного виховання школярів.

3. Відсутність міжпредметних зв'язків музики з іншими навчальними дисциплінами (особливо з літературою та історією) не сприяла ефективності естетичного виховання учнів шкіл.

4. Брак теоретичних і емпіричних досліджень, спрямованих на наукове обґрунтування змісту та методики викладання предмета “Музика” в різних класах загальноосвітньої школи.

5. Керівництвом деяких шкіл недооцінювався значний потенціал цього предмета для естетичного виховання дітей і молоді [6, 11].

Ця недооцінка була пов'язана з тим, що в той період серед керівництва органами освіти панувала думка (вона розповсюджувалась і на директорів шкіл) про те, що музичне виховання школярів повинне розвиватися поза межами загальноосвітніх шкіл і функціонувати у формах аматорського дитячого руху, як це мало місце у колишньому СРСР. Але при цьому не було взято до уваги, що в Радянському Союзі цей рух мав значне поширення внаслідок високої суспільної ролі музики в освітньому, культурному та ідеологічному житті країни. Крім того, позашкільна музична освіта існувала і розцінювалась як розширення і продовження шкільної освіти. Таких умов у Польщі не було, тому ідея загального музичного виховання дітей і молоді поза межами школи не могла бути реалізована на практиці.

Значний внесок у розвиток теоретико-методичних основ системи музичного виховання в школі у післявоєнний період внесли видатні польські вчені-педагоги: С. Оссовський, Б. Суходольський, Р. Шуман та ін. Розробляючи загальну концепцію естетичного виховання дітей та молоді у Польщі, ці вчені приділяли значну увагу науковому обґрунтуванню системи музичного виховання. Вони підкреслювали важливість популяризації музики серед широких верств населення, і в першу чергу в школі, надання викладанню музики загальнонаціонального характеру. Ці вчені-музикознавці наполягали на необхідності застосування систематичного естетичного виховання, в тому числі й музичного, починаючи з дошкільного закладу і початкової школи. Особлива увага у формуванні творчого ставлення учнів до навколишнього світу, на їхню думку, відводилась учителю, основною метою якого було зреалізувати за допомогою свого навчального предмета виховний потенціал мистецтва у повсякденному житті й навчанні дітей та молоді.

Безпосередній вплив на розробку шкільних програм з музики у 50–60-х роках мали емпіричні дослідження і науково-методичні праці:

І. Войнар, Е. Знанієцького, З. Лісси, В. Рудзінського, А. Рутковської та ін. Так, завдяки їхній науково-методичній діяльності програми з музичного виховання для загальноосвітніх шкіл мали чітко визначені дидактичні завдання. Вони відзначалися високою педагогічною культурою і постійно удосконалювались. Матеріал програм з музики мав конкретно визначений, зрозумілий і доступний зміст, він враховував вік учнів і одночасно спирався на психологічні аспекти навчально-виховного процесу в школі.

Завдяки публікаціям згаданих дослідників та численним виступам перед педагогічною громадськістю (лекції, доповіді на науково-методичних семінарах і конференціях) були створені передумови для визначення позиції щодо місця музичного виховання в шкільній освіті. Відомі вчені з музичної педагогіки [А. Бялковський, І. Войнар, З. Лісса, М. Пшиходзінська та ін.] звертали увагу на необхідність використання з відповідною адаптацією на польському ґрунті народної освіти сучасних концепцій і досвіду музичного виховання в школах інших країн Європи та Америки. Їхня дослідницька діяльність спрямовувалася на обґрунтування єдності музичної естетики та теорії пізнання, психології засвоєння учнями музики та теорії культури. Активна дослідницька діяльність цих науковців протягом понад 20 років (60–80-х роках ХХ століття) забезпечила послідовний і ретельний аналіз ефективності функціонування системи музичного виховання в загальноосвітніх школах Польщі, його досягнень, а також характерних для більшості навчальних закладів недоліків [6, 9].

Значну роль у розвитку системи музичного виховання дітей та молоді в Польщі відіграли концепції музичної освіти школярів, розроблені в інших країнах, а саме: Е. Далькроз, Д. Кабалецький, З. Кодай, І. Мурселл, К. Орф та ін. [1]. Концепція Е. Далькроза вплинула на впровадження у польські школи предмета “Ритміка”, який враховував анатоμο-фізіологічні й психологічні особливості учнів, зокрема, молодших класів, викликав у них значний інтерес до виконання рухів з музичним супроводом [3].

Концепція К. Орфа сприяла формуванню серед педагогічної громадськості думки про те, що в школах країни навчальний предмет “Музика” мають вивчати всі школярі незалежно від їхніх здібностей, а також про необхідність музичного виховання дітей в дошкільних закладах, починаючи з 4–5-ти років. Особлива увага польських педагогів була звернута до таких положень концепції К. Орфа, як використання у навчанні музики інструментів, спеціально пристосованих до можливостей

дітей; поєднання слова, руху (танцю) і музики під час проведення занять [8].

У хоровому вихованні поряд із польськими народними традиціями, коріння яких сягають XIX століття, використовувалися ідеї та методичні положення З. Кодая. Це стосувалося щонайперше початкової музичної освіти дітей, яка розпочиналася зі знайомства з фольклором, народною піснею, що відкривали учням шлях до інших музичних цінностей [4].

Особлива роль для польської шкільної музичної освіти належала ідеям І. Мурселла. Його погляди щодо структури та змісту програм з музики для учнів загальноосвітніх шкіл, які, на думку педагога, повинні спиратися на глибокі знання про психіку дитини та особливості її розвитку в онтогенезі, а також про те, що музика завдяки своїм гуманістичним якостям сприяє формуванню світогляду школярів, стимулювали розробку нових напрямків наукових досліджень у галузі музичного виховання у Польщі [7].

Завдяки популяризації зазначених концептуальних положень у польській музичній педагогіці стали приділяти більше уваги науково-методичним аспектам побудови програм з музики в школі, які спиралися на емпіричні дослідження потенційних можливостей учнів щодо музичного виховання. Польськими педагогами [І. Войнар, М. Пшиходзінська та ін.] особливе значення надавалося тій частині концепції І. Мурселла, де йдеться про аналіз та узагальнення різних форм музичного виховання школярів. І. Мурселл підкреслював необхідність застосування у музичному вихованні школярів співів, гри на музичних інструментах, ритміки та слухання музики. Ці рекомендації були реалізовані у системі музичної освіти учнів польських шкіл у 60–70-х роках [7].

Варто також зазначити, що в той період частково впроваджувався у практику досвід музичної освіти СРСР. Особливу увагу привертала високий організаційний рівень музичного виховання дітей та молоді, функціонування будинків і палаців культури, музичних шкіл, проведення музичних фестивалів і конкурсів для дітей, діяльність музичних театрів, музичних лекторіїв для школярів у філармоніях тощо, тісний контакт позашкільних організаційних форм музичного виховання зі школою.

Значний вплив на польську музичну педагогіку мав також досвід французької системи музичного виховання, в основу якої була покладена концепція С. Френе – активізація вільної експресії дитини. Його методика

була особливо ефективна у навчанні музики дітей початкових класів. Стимулювання експресії як спонтанної реакції на відповідну музичну тему, підтримка індивідуальних переживань дитини стимулювали активність учнів під час уроку. Характерні елементи цієї методики: спів без слів з метою зняття психічного напруження учнів, спонтанні реакції дітей як засіб заохочування до активності інших, колективна імпровізація голосом або складання найпростіших музичних партитур, які учні виконували за допомогою інструментів або власного голосу. Як наслідок – учні отримували змогу створювати власні твори, цікаві за виявом індивідуальності, інтерпретації і колоритності звучання. Французький педагог вважав, що музична творчість дітей повинна інтегруватися з пластичною творчістю та імпровізаціями драматичних сцен. Ідеї С. Френе мали важливе значення для перспектив розвитку шкільної музичної освіти, адже тільки наприкінці 90-х років у польських школах почало впроваджуватись інтегративне блокове навчання [10].

Безсумнівно, істотним чинником, що сприяв тісним контактам з іншими країнами і можливостями близького пізнання різних систем і концепцій у галузі музичного виховання, стала активна діяльність міжнародного товариства музичної освіти, до якого у 1965 році було прийнято представників Польщі (композиторів та вчених у галузі музичного виховання).

Слід зазначити, що з 1945 року розпочалася активна модернізація довоєнної системи музичного виховання школярів. На неї значною мірою впливали ідеологічні та соціально-політичні чинники, що визначали функціонування соціалістичного суспільства Польської Народної Республіки. Усвідомлення польською педагогікою широкого спектра виховних функцій музики привело до зміни назви предмета зі „Співів” на „Музичне виховання” з 1962/1963 навчального року. Зміна назви та розширене трактування функцій предмета зумовлювало потребу в удосконаленні змісту музичного виховання школярів. Це завдання знайшло своє вираження у наступні роки.

Починаючи з 60–70-х років польська музична педагогіка активно вивчала позитивний досвід музичного виховання школярів інших країн Європи, пропагувала його через пресу, радіо, телебачення. Концептуальні підходи відомих учених, педагогів, музикознавців та композиторів [Е. Далькроз, З. Кодай, І. Мурселл, К. Орф та ін.] з музичного виховання школярів адаптувалися до умов та національних традицій функціонування

польських шкіл. Все це позитивно впливало на удосконалення системи музичного виховання дітей та учнівської молоді, підвищення її ролі в гармонійному розвитку підростаючих поколінь.

Література

1. Вільчковська А.Е., Музыка в системі шкільної освіти у країнах Західної Європи / А.Е.Вільчковська// Мистецтво та освіта – 2003.- № 2 (28) – С. 19-22.
2. Просвещение и образование в Народной Польше // Сост. А.Свекий, пер. с польск. – Варшава, 1959.- 230 с.
3. Dalcroze E. Pisma wybrane, WSiP Warszawa 1999.
4. Kolahy Tricina Hungaria, Budapest 1965.: – 175 s.
5. Kupisiewicz Cz., Wybrane problemy teorii i praktyki pedagogicznej na progu XXI wieku, Warszawa: 2005, PWN – 131 s.
6. Lissa Z., Szkice z estetyki muzycznej, Kraków: 1965, Wyd. Naukowe. – 121 s.
7. Murssel J. K. Music Education Principles and Programs, New York: 1956. – 164 s.
8. Orff K., Keetman G., Shnewerk, Mainz: 1950-1954. – 170 s.
9. Przychodzińska M., Polskie koncepcje powszechnego wychowania muzycznego: tradycje – współczesność, WSiP, Warszawa: 1987. – 216 s.
10. Sacher W., Wczesnoszkolna edukacja muzyczna, Wyd. Impuls, Kraków: 1997. – 89 s.
11. Wojnar J., W kręgu wychowania przez sztukę, WSiP, Warszawa: 1974. – 223 s.

МУЗЫКАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ В ПОЛЬШЕ ПОСЛЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ (40-60 Г. Г. XX СТОЛЕТИЯ)

А. Е. Вильчковская

В статье рассмотрено развитие системы музыкального воспитания школьников в послевоенные годы (1945-1960 г. г.) в ПНР. Польские педагоги в этот период активно изучали опыт музыкального воспитания детей и молодежи разных стран Европы, он адаптировался к условиям функционирования польских школ. Все это позитивно влияло на модернизацию системы музыкального воспитания школьников, повышения её роли в их всестороннем развитии.

Ключевые слова: *музыкальное воспитание, учащиеся школ, музыка, учитель, искусство.*

MUSICAL EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH IN POLAND AFTER WORLD WAR II (40s-60s OF THE TWENTIETH CENTURY)

A. E. Vilchkovs'ka

The author of the article examines the development of music education system in schools in the postwar period (1945-1960) in Poland. Polish teachers in this period actively studied the experience in musical education of children and youth in different countries in Europe, which has been adapted to the conditions of the functioning of Polish schools. All this had positively affected the modernization of the system in music education of schools, increasing its role in their full development.

Key words: *music education, school children, music, teacher, art.*

Вільчковська А. Е. – кандидат педагогічних наук, ад'юнкт кафедри естетики університету ім. Яна Кохановського (м. Петрков-Трибунальський, Польща)

Vil'chkovs'ka A. E. – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Chair of Aesthetics of the University named after Yan Kokhanovsky (Petrkov-Trybunal's'ky, Poland)

Рецензент – член-кореспондент НАПН, доктор педагогічних наук, професор Г. П. Шевченко

Reviewer – Member-correspondent of the National Academy of Pedagogical Sciences, Professor G.P. Shevchenko